

27.59x35.59	31	8 עמוד	מקור ראשון - דיוקן	31/08/2012	33524985-9
רמת נגב מועצה אזורי - 871311					

מחסור במים, התנכלויות מצד הבדווים, ועכשיו גם רדיפה משפטית על ידי מדינת ישראל: החיים הבלתי אפשריים של מתיישבי חוות הבודדים בנגב
יפעת ארליך | עמ' 8

משפט שדה

הם נאבקו מול איתני הטבע ושרדו גנבות ופלישות, אבל כעת מוצאים עצמם אנשי חוות הבודדים תחת מתקפה מסוג חדש: מנהל מקרקעי ישראל הופך אותם בעל כורחם לפורעי חוק, והפרקליטות מנהלת מערכה משפטית בלתי מתפשרת כדי לסלקם מהאדמות. אותן אדמות שבמשך שנים שמרו עליהן החוואים, שלא ייפלו לידיים עוינות

| יפעת ארליך |

27.53x33.73	32	8 עמוד	מקור ראשון - דיוקן	31/08/2012	33524991-6
רמת נגב מועצה אזורי - 871311					

בריכת מים ריקה של 'מקורות', לצדה שלט ההוי" שמש שמכריז "בריכה חוות בודדים", מתמצתת את הסיפור כולו. כבר חמש שנים שהברכה צמאה למים. חברת מקורות בנתה אותה בכספי המדינה, כדי להעביר לחוות בודדים בנגב הצפוני מכסת מים גדולה יותר. אלא שחברת החשמל לא חיברה אל המקום קו מתח, כך שלא ניתן להפעיל את הברכה, ובינתיים החקלאים בשטח משקים את גידוליהם בעזרת

בורות מים, סכרים ושאר שיטות עתיקות יומין. תחת סוכת גפנים שאשכולותיהם הבוסריים מתבודדים ברוח המדברית, מתארים נועם וגלי אורן את הקשיים שעברו מאז הקמת החווה שלהם בנגב הצפוני, מדרום ליתיד. מראש היה ברור להם שהחיים של חוזאים בודדים בארץ אינם קלים, אבל הם לא שיערו את עוצמת הייסורים שהבידורקוטיה תאכיל אותם. הם גם לא תיארו לעצמם שמדינת ישראל, שהפגינה עניין נלהב בהקמת חוות בודדים, תצא למה שנראה כמו מסע צלב משפטי שמטרתו, כביכול, עקירת ההתיישבויות הללו בוז אחר זר ומחיייתן מעל פני האדמה. עלינו לקרקע לפני שמונה שנים, מספר נועם, בן קיבוץ מגן. את הזכויות במקום רכשנו מזוג שהחליט לנטוש את החווה, אחרי שהתקשה להתפרנס כאן. להם עוד היה חוזה עם מנהל מקרקעי ישראל, אבל אנחנו לא הצלחנו לחדש אותו. היום אנחנו מתפרנסים ברוחק מגידול ארבעים סוגים של צמחי מרפא, שאותם אנו רוקחים לפורמולות ומשווקים למטפלים ולחגנויות טבע.

"החוזה הרשמי של המקום חיבר על 2,000 דונם ועל מכסת מים של 11 אלף קוב. בפועל החווה יושבת רק על 700 דונם, ומכסת המים שלנו קטנה מאוד ואינה מאפשרת להגדיל את חלקות צמחי המרפא המצומצמות. כבר שמונה שנים אני מבקש לממש את מכסת המים שהוקצתה, ולא מצליח. מכיוון שאני מבקש את המים בשביל חקלאות ולא לעדר עזים, כמו הייעוד המקורי, משרד החקלאות לא מוכן להגדיל את המכסה עד שלא ישונה ייעוד הקרקע עם פרוגרמה מוסדרת. מצד שני, ביחידה המשפטית של מנהל מקרקעי ישראל יש הוראה גורפת לא לטפל בפרוגרמות חדשות, כך שאנחנו תקועים."

25.49x33.29	33	8 עמוד	מקור ראשון - דיוקן	31/08/2012	33525000-8
רמת נגב מועצה אזורי - 871311					

חוזה ונחש

מי דוחף את מדינת ישראל לצאת למלחמת חורמה נגד חוות הבוודדים שהיא בעצמה הקימה ברחבי הנגב?

יפעת ארליך | 08

לאה נחייב (בתמונה), חוות נאות: "כמה אפשר למשוך אותנו? אני באמת לא יודעת איך אנחנו ישנים בלילה. מה אנחנו בסך הכול מבקשים? לבנות בית נורמלי, שהחשמל בו עובד כמו שצריך והחלון נסגר עד הסוף? כל שנה אני אומרת שתוך שנתיים-שלוש יהיה בסדר, וכל שנה מחדש אני צודקת"

בננתה מלכתחילה תוכנית מסודרת לחוות הבודדים. בראשית שנות ה-90 הושק פרויקט ממשלתי לחיזוק הנגב ולעידוד החקלאות והתיירות באזור, ולאורך כל הדרך מאז תמכו ממשלות ישראל בהקמתן של החוות. כך למשל בדצמבר 2002 התקבלה בוועדת השרים לפיתוח הנגב והגליל החלטה, שקיבלה תוקף של החלטת ממשלה, ולפיה "התיישבות יחידים היא אמצעי למימוש מדיניות הממשלה לפיתוח הנגב והגליל ולשמירה על קרקעות המדינה בנגב ובגליל". על השרים הוטל לממש מדיניות זו, ומנהל מקרקעי ישראל התבקש להכין תוכנית להתיישבות בודדים בחבלי הארץ האמורים.

לאור כל זאת יזם המנהל תוכנית בשם 'דרך היין', להקמת 25 חוות המשלבות חקלאות ותיירות, בשיתוף עם המועצה האזורית רמת נגב, הסוכנות היהודית ורשות הטבע והגנים הלאומיים. 24 משפחות נענו לקריאת המדינה, ובסופו של מסע ביוקורטי ארוך הקימו, בעבודה קשה ותוך השקעה כלכלית לא מבוטלת, את החוות. במאי 2006 אושרה תוכנית דרך היין במועצה הארצית לתכנון ובנייה, ובמסגרת זו נקבע כי יש למצוא פתרון לנושא הקנייני ולהסדיר את מעמדם של החוות.

מאז חלפו שש שנים, ומעמד החוות טרם הוסדר. יתרה מכך: המדינה, שעודדה ותמכה את המקימים לעלות על הקרקע, הפנתה להם עורף ומתייחסת אליהם כעת כאל פולשים פורעי חוק. בדצמבר 2007 הוציא היועץ המשפטי לממשלה מני מזוז הנחיה בדבר נקיטת אמצעים משפטיים כנגד חוות בודדים בנגב: "בריון בנושא רובר על מתווה פעולה שלפיו בשלב ראשון תמוקד פעילות האכיפה באזור המכונה 'חבל היין'. כן רובר כי במישור האזרחי, תוגשנה תביעות אזרחיות בהתאם לסדר עריפות קבוע כדלקמן: תחילה יש לפעול להגשת תביעות לפינוי פולשים אשר פלשו מעבר לשטח שהוקצה להם, ובהמשך לכך

הן מגידול עצמי. בשר אנחנו לא אוכלים, כך שבצעם את רוב המזון שלנו אנחנו מייצרים בעצמנו".

הדרך לחווה משובשת מאוד, ונחשמת כלייל בזמן שיטפונות. בחורף האחרון היו כאן חמישה כאלה. בגלל היעדר האישורים, לא ניתן לשפץ את השביל. "למרות המפעל המרהים שהקימו, בני משפחת אורן צריכים לעשות הכול בעצמם ללא שום תמיכה ממשלתית", אומר אריק ברוכין, לשעבר איש הסוכנות היהודית ומי שמרכז כיום בהתנרבות את חוות הבודדים בנגב. "יש המון כסף שמיועד לחוות הבודדים, אבל אפשר להעביר אותו רק לחוות עם חוזה תקף, וכבר כמה שנים שהמנהל לא מחדש את החווים. ל-24 מתוך 30 חוות שקיימות בנגב הצפוני אין חוזה תקף, כך שבצעם שש חוות מקבלות את התקציב המיועד לכולן".

"מה שמדהים בכל סיפור החוות הוא שמדובר באנשים שהמדינה שלחה לכאן, והיום היא מתנכרת אליהם. למה בכלל הוקמו החוות האלה? אני הייתי אז מנהל האזור מטעם הסוכנות, ואני יכול לספר שהסיבה הייתה ברורה מאוד: לתפוס שטח כדי שלא ייפול לידיים ברויות. משפחת אבולג'ין, שנחשבת נחותה בין הבודדים, ייבאה לכאן נשים מאזור חברון, וכך החלה להתפתח העברה רצינית של אוכלוסייה מחברון לנגב הצפוני. הדרך למנוע את התופעה הייתה הקמת חיץ בין חברון ליישובים הצפוניים של הנגב. שלחו את החוואים לבד לשטח, והם נאלצו להתמודד עם גנבות, ועצרו בגופם את נדירת האוכלוסייה. החוות הוקמו כפתרון קל לבעיות שהמדינה לא רצתה לפתור בעצמה. לצערי לא הוכנה ער היום תוכנית מתאר מסודרת לחוות הצפוניות".

ולא שתוכנית מתאר כזו הייתה בהכרח מיטיבה את מצבן של חוות הנגב הצפוני; יעירו על כך חוות הבודדים ברמת הנגב, שעומדות גם הן בפני מערכת דורסנית ונחושה. בשונה מהאזור הצפוני, שם כל חווה הוקמה בזמן אחר וכלי תכנון כולל, ברמת הנגב

"כדי להכין פרוגרמה צריך אישור מכל מיני גורמים, כמו הקרן הקיימת, צה"ל ורשות העתיקות, ואף אחד מהם לא נותן את אישורו כל עוד אין לחוואי אישור זמינות קרקע. מי שאמור לתת אישור זמינות קרקע זה שוב, מנהל מקרקעי ישראל. שמונה שנים אנחנו רודפים אחרי אמיר ביידא, היועץ המשפטי של מחוז דרום במנהל, והוא לא נותן לנו את האישור הזה. הוא אפילו לא היה מוכן להיפגש איתנו. רק לאחרונה, אחרי שראש מועצת מיתר החליט לסייע לנו ודרש פגישה עם ביידא, הצלחנו לפגוש אותו. הוא הבטיח לנו שבתוך שבוע יהיה אישור זמינות קרקע. מאז כבר עברו כמה שבועות, והאישור טרם הגיע".

נדדת האוכלוסייה הבדווית נבלמה

הסלון של משפחת אורן מזמין אורחים. מזרנים פוורדים על הרצפה העגולה, החלונות הגדולים מכניסים פנימה את הנוף, ובכל זאת אנו ישובים תחת הסוכה בחוץ, שם הרוח מייבשת את הויעה. ארבעת הילדים מתרוצצים יחפים כשפלח אבטיח קר נעוץ בין שניהם. אבטיח קר זו הדרך היחידה להוריד מעט את טמפרטורת הגוף בחום הלוהט. זרם החשמל במקום, שמקורו בפאנלים סולאריים, אינו מספיק להפעלת מותרות כמו מזגן. לעומת זאת השירותים הטבעיים, שממוקמים מחוץ לבית, הם לא אילוץ אלא חלק מתפיסת עולם. הם נקיים ומטופחים, ובכל זאת מביך לזרות קש על מה שבבית נעלם מיד בהינף ניאגרה.

המחסור במים משליך על חייה של משפחת אורן בדרכים אחרות. "שיפצנו בורות מים עתיקים ובנינו סכרים", מספרים בני הזוג. "היום בחמש בבוקר קצרנו חיטה, שהושקתה במים שאגרנו. זה יהיה האוכל שלנו השנה. יש לנו גם גן ירק, בוסתני פרי ועצי זית. את מוצרי החלב אנחנו מפיקים מהעדר הקטן שלנו, וגם הביצים

הסמכות לפרש את החוק. שרית דנה

25.05x33.42	34	8 עמוד	מקור ראשון - דיוקן	31/08/2012	33525025-5
רמת נגב מועצה אזורי - 871311					

החוזה היחידה בצפון הנגב שאפשר לישון בה בשקט. שרון בחוות השקמים

עודת הפנת

אי חידוש החוזה מעמיד אתכם בסכנת פינוי? "אנחנו לא קיבלנו מעולם צו סילוק, כך שמצבנו טוב יחסית, אבל כשאין חוזה אנחנו לא יכולים לקבל תמיכה ממשרד החקלאות וגם לא עזרה במרכיבי ביטחון (מצלמות אבטחה וגדר - י"א). המחלבה נאלצת לעבוד בלי רישיון יצרן ממשרד הבריאות, ולכן אנחנו לא יכולים לייצא גבינות או להשתתף בירידים. את רוב התוצרת אנחנו מוכרים במסעדה שלנו, שבה כל המנות מבוססות על הגבינות שאנחנו מייצרים."

גם הכיבוד שמוגש לנו בבית משפחת קורנמל מבוסס על גבינות ויוגורט, והטעמים העזים משאירים את חותמם על הלשון זמן רב. שבעים עד להתפקע, אנו נפרדים לשלום מהקורנמלים ושמים פעמינו אל חוות 'נאות' השכנה.

את 'נאות' הקימו גדי ולאה נחיימוב לפני עשר שנים. גדי עלה ארצה מארגנטינה בגיל עשר למושב ניר-צבי, שם הכיר את לאה, ילידת המקום, ומאז הם יחד. לחווה שלהם הם הגיעו ממושב כפר-דיף, אחרי שמכרו רשת של 18 מסעדות בארץ ובחול."

"אפשר לומר שהיינו אנשים נורמטיביים", מספר גדי ביד' מתגלגלת. "תמיד התעניינו בחקלאות, אבל בגלל שהענף היה במשבר, פנינו לתחום המסעדות. עלינו לקרקע אחרי שקיבלנו אישור של ועדת הפרוגרמה ואחרי שחתמנו חוזה מול המנהל. ראש מנהל מקרקעי ישראל בעצמו, יעקב אפרתי, הגיע לבקר אותנו במקום. אחרי שראה שאנחנו מגדלים בקרוואן אחד שישה ילדים, הוא הורה להעלות לקרקע עוד קרוואן. פעמיים חידשו לנו את החוזה, אך מ-2006 אין לנו חוזה בתוקף ואנחנו נאלצים להיות עבריינים."

איך זה בא לידי ביטוי?
"הבעיה העיקרית שלנו היא היעדר מכסת מים."

לגידול צאן, אני למדתי לייצר גבינות, ובמשך כמה שנים חיפשנו מקום להקים בו חווה חקלאית. היינו בקשר עם מנהל מקרקעי ישראל, הסוכנות היהודית, משרד החקלאות ומועצת רמת הנגב. בסוכנות קיבלו אותנו בצורה חמה מאוד, אמרו לנו 'יאללה, בואו', וכמו בסרטים הם גלגלו על הקיר כלפי מטה מפה עם הכותרת 'דרך היין'.

"עברנו את ועדת הקבלה לתוכנית. אישרה לנו 800 דונם למרעה, ובתוכם שני דונם לבתי מגורים בתנאי נחלה ושישה דונם לחקלאות. עלינו לקרקע רק אחרי שהיו בירינו כל האישורים. כאלה טיפוסים אנחנו. הלב שלי חלש מדי בשביל הסגנון של הומה ומגדל. אם היינו יודעים לפני 15 שנה שיפנו לנו עורף ולא יאריכו לנו את החוזה, לא היינו עולים לקרקע."

בני הווג מספרים כי התוכנית המפורטת שבנו לחווה הוגשה כבר ארבע פעמים לוועדה המקומית ולוועדה המחוזית, אבל טרם נידונה. "בינתיים, מהוסר ברידה, הצבנו עוד קרוואנים במקום. יש לנו כבר ארבעה ילדים גדולים, והם לא יכולים לגור בחדר אחד. כעת שלושה קרוואנים מיועדים למגורים - אחד משמש אותנו ביום כמשרד וסלון, השני משמש ללינה, והשלישי מיועד לבנו הבכור.

"בארץ חוות בודדים נחשבות לדרך חיים ייחודית", מוסיף דני, "אבל ברוב העולם עיקר המזון מיוצר בחוות פרטיות קטנות כמו שלנו, או גדולות כמו כל מדינת ישראל. קשה להסביר את זה, אבל נראה שהפקידים לא אוהבים את הרעיון של חוות בודדים. לפעמים ההרגשה שלנו היא שהבירוקרטיה האינסופית מונעת מתוך קנאה שלהם - 'למה לכם יש ולי אין?'. אני אומר אדרבה, כל מי שרוצה - שיבוא, יעבוד קשה, וגם לו יהיה."

תביעות לפינוי פולשים בכלל, תביעות נגד מחזיקים ברשות לשעבר אשר החוזה שברשותם פקע, ותביעות לאכיפות ייעודי השימוש לשמם הוקצתה הקרקע ללא מכרו... ההרתעה הנלווית מטבע הדברים להליכים פליליים עשויה כשלעצמה לסייע להשגת שיתוף פעולה גם במישור האזרחי. במקביל, יש להבטיח שיוק במכרז של החוות הפנויות ושל החוות שהוחזקה הסתיימו על ידי מנהל מקרקעי ישראל. אבקש לפעול להגברת פעילות האכיפה בהתאם לאמור לעיל." בר בבר עם הנחיית היועץ, חדלו במנהל לחדש את החוזים העונתיים עם החוואים.

"כרגע אנחנו אוהים בקרקע שלא כחוק. לצערי, זה המינוח המדויק", אומרת בכאב ענת קורנמל, שהחוזה שלה הוקמה לפני 15 שנה על כביש 40, בואכה שדה בוקר. "המנהל לא חידש חוזה כבר חמש שנים. ב-2006 הצלחנו בפעם האחרונה לשלם עבור החזקת הקרקע, למרות שהחוזה עצמו לא חודש בפועל. הגשנו מאז כמה פעמים בקשה לחדש את החוזה, עם כל המסמכים הרלוונטיים, והם אפילו לא טרחו להגיב. החוזה המקורי שלנו אפשר לנו להעמיד מבנים למשק ולמגורים, וזאת במקביל לחוזה המרעה. היינו אמורים תוך שנתיים לקבל הרשאה לתכנון בניית קבע, אבל אף אחד לא יידע או הנחה אותנו, כך שלא הגשנו את התוכנית."

אולי הפקידים מקנאים

כשענת ודני קורנמל עלו לקרקע, היו להם 17 עזים. היום העדר שלהם מונה 108 חולבות. מן החלב הם מייצרים גבינות מגוונות ומשובחות, שמשמשות את המסעדה הקטנה שהקימו במקום, בתוך קרונות רכבת קסומים. "שינוי בוגרי הפקולטה לחקלאות", מספר דני. "ענת גם עבדה במשרד החקלאות כמדריכה

ח"כ שי חרמש: "הבירוקרטיה והמשפטיזציה הן בלתי נסבלות. אם צריך לפנות את החוות, היו צריכים לעשות זאת מזמן. אם צריך להשאיר אותן, היו צריכים לאשר מזמן. להחזיק אותן על הגריל זה לא הוגן. אנשים חיים שם, השקיעו כספים, מה גם שזה הסיכוי היחיד לנוכחות ציונית במדבר. לא צריך להכשיר שרצים, אבל אפשר להקל"

נרתמו לסייע. מימין: ישראל חסון, אריה אלדד ושי חרמש

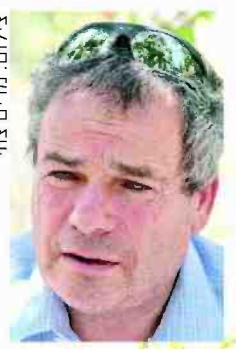
צילום: בלאש 90

24.68x33.05	35	8	עמוד	מקור ראשון - דיוקן	31/08/2012	33525046-8
רמת נגב מועצה אזורי - 871311						

שבת השפיעה

מורה של שמונה שנים אחרי היועץ המשפטי של המנהל. משפחת אורן

המדינה שלחה זנחה. אריק ברוכין

אנחנו מוציאים הרבה מאוד כסף על מים עבור עדר העזים והכבשים, כי על חלק ניכר אנחנו משלמים בתעריף של צריכה ביתית. אישרו לנו בהתחלה 2,000 קוב, תוך הבטחה בעל פה שעם הגדלת העדר - שאז עמד על 47 גדיות - תגדל גם המכסה. היום יש לנו 600 עזים וכבשים, ואנחנו רוצים להגיע ליותר מאלף, אבל דרושים לנו עוד 1,000 קוב ואין סיכוי שיגדילו לנו את מכסת המים, כל זמן שאין חוזה בתוקף עם המנהל. אין לנו גם אישור יצרן ממשדר הבריאות. יש לנו אמנם פיקוח, אבל אם היינו רוצים לייצא גבינות, זו הייתה בעיה".

משפחת נחמוב הקימה בחווה גם ארבע צימרים יפהפיים. "הפרוגרמה שלנו כללה צימרים, ואפילו נאמר לנו על ידי נציג המנהל שמי שלא יעסוק בצורה משמעותית בתיירות, לא יוכל לקבל אישור להפעלת החווה. בפועל נאלצנו להקים אותם ללא אישורים רשמיים. הגשנו בקשה למשרד התיירות כדי לקבל מענק על הצימרים, ובאמת קיבלנו זכאות למענק, אך את הכסף עצמו לא העבירו לנו מפני שאין חוזה בתוקף".

ועדה תחת שליטה

על השולחן לפנינו מונחת מיטב התוצרת של הנחמובים. הגבינה הצפתית מסחררת. יש לה תיבול ומרקם עדין שמשתלט כליל על חלל הפה. לאה בעלת הצמה מצטרפת לשיחה, ועיניה הירוקות מדברות את הכאב, שאותו היא מתמצתת לכמה משפטים. "כמה אפשר למשוך אותנו? אני באמת לא יודעת איך אנחנו ישנים בלילה. מה אנחנו בסך הכול מבקשים? לבנות בית נורמלי, שהושמל בו עובד כמו שצריך והחלון נסגר עד הסוף? כל שנה אני אומרת שתוך שנתיים-שלוש יהיה בסדר, וכל שנה מחדש אני צורקת", היא מחייכת בצנינות.

חוות נאות היא אחת משבע חוות ב'דרך היין' שמנהל מקרקעי ישראל הגיש נגדן במהלך 2009, ברוח הנחיות היועץ המשפטי לממשלה, בקשה לצו סילוק. המנהל, שהיה בין יוזמי הפרויקט, טוען כעת כי בעלי החוות

חבר בוועדת ההסדרה: "לא מדובר בסוגיה פשוטה, לא לגבי המגורים בשטח חקלאי ולא בנושא התכנון. גם החוואים הם לא טלית שכולה תכלת, וחלקם לא יודעים להתנהל מול הרשויות. אני לא בא אליהם בטענות - הם פלאחים, לא משפטנים - אבל חלקם השתלטו על שטח גדול בהרבה ממה שנכתב בחוזה"

"הפרו את החוק והשתלטו על מקרקעי ציבור ברחבי הנגב, תוך הסבת המקרקעין לייעודים שלא הותרו להם ובכלל זה ייעודים מסחריים ואחרים, תוך הפקת רווחים נאים ועשיית עושר ולא במשפט". המדינה מבקשת לפיכך להביא ל"סילוק הנתבעים מהמקרקעין בהם הם מחזיקים, להורות על ביטול ההסכמים שיש לנתבעים עם המדינה, להימנע מלהימצא בשטח הרלוונטי, לפנות כל גורם שמצוי בשטח מכוח הרשאת הנתבעים, להסמיך את המדינה לפנות את השטחים שמחזיקים הנתבעים כולל פינוי כל המיטלטלין, ולחייב הנתבעים בהוצאות המשפט".

"אני לא יודע למה החווה שלנו היא אחת מהשבע שנגנזו הוגש צו סילוק", אומר גדי. "ייתכן שזה רגורגומלי, וייתכן שזה בגלל הצימרים שהקמנו. אנחנו קיבלנו חוזה על שטח של עשרים דונם, ולא חרגנו מהגודל הזה. הבטיחו לנו שנקבל עוד שטח ועוד מכסת מים, ולא קיבלנו. המצב הזה מכעיס ומרגיז. אנחנו שופכים פה כסף וחיים בחוסר וראות מוחלט".

בקשתנו לראיין את המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, שרית דנה, נדחתה. במשרד המשפטים בחרו לענות לפנייתנו בכתב:

"לעניין הטענות ביחס לפרשנות החוק - הוועדה, בהיותה גוף מנהלי הפועל מכוח החוק, אינה רשאית ואינה מוסמכת לפעול מחוץ לגבולות שאותם הכתיב המחוקק, וההנחיות המשפטיות שניתנו לוועדה תואמות את הוראות החוק. למותר לציין כי היקף סמכותה של הוועדה הובהר היטב גם תוך כדי הליך החקיקה במסגרת דיוני ועדת הכלכלה של הכנסת, ועל כן תמוהה בעינינו הטענה לפיה מדובר ב'פרשנות מגמתית' מצד משרד המשפטים. לעניין הטענות אודות ניהול התביעות - המדינה פועלת בתביעותיה לאכיפת שלטון החוק באופן שוויוני ובהתאם לכללי הצדק החלוקתי. בכוונת המדינה להמשיך ולפעול נגד השתלטות על מקרקעי מדינה שלא כחוק, לאכיפת החוק ולשמירה על משאב הקרקע המוגבל החשוף לכליה. נוכח הפרות החוק שנעשו בחוות לאורך השנים - הקמתן תוך פלישה לאדמות מדינה, שימוש בהן למטרות מגורים ומסחר בניגוד ליעודם החקלאי של המקרקעין, אי תשלום דמי שימוש ראויים והיעדר התקשרות חוזית והסדרה תכנונית של ההקמה - הורה היועץ המשפטי לממשלה על קידום הליכי האכיפה, בין היתר באמצעות הגשת תביעות אזרחיות לסילוק יד נגד חלק מבעלי החוות. במסגרת זו הגיש מנהל מקרקעי ישראל, באמצעות פרקליטות מחוז דרום, כמה תביעות נגד מפעילי חוות בודדים. עם חקיקתו

בצר להם פנו החוואים אל המחוקקים. הח"כים ישראל חסון, אריה אלדר ושי חרמש נרתמו לסייע, ובמאי 2010 הצליחו להעביר את תיקון מס' 4 לחוק הרשות לפיתוח הנגב. התיקון הזה מסמיך את הרשות לקבוע כללים ואמות מידה להכרה בחוות, להתייחס למחזיקים בהן להשתמש באדמות למטרות חקלאיות ותיירותיות, ולהעניק רישוי לבינוי למגורים. השר לפיתוח הנגב והגליל הוסמך להקים ועדה בין משרדית של גורמים מקצועיים, אשר תמליץ אילו חוות יוסדרו בריעבד, ומקמייהן יוכלו להמשיך ולהחזיק בהן ללא מכרז.

הוועדה אכן הוקמה, אך בחלוף שנתיים מתיקון החוק ולאחר יותר מ-15 דיונים שהתקיימו בה, היא טרם הסדירה ולו חווה אחת. מתברר שיש מי שמסנדרל אותה: "רובנו רוצים מאוד לסייע לחוואים ולהסדיר את החוות בהקדם", אומר גורם בוועדה, "אבל יש עיכובים של משפטנים. יש מישהו ממשרד המשפטים שנפגש עם הוועדה ובעצם שולט בה".

מיזהו?
"שרית דנה, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה. עולים אליה לרגל כמו אל גורו. יש לה הרבה עוצמה וכולם מלקקים לה. היא סוג של שריף. היא מחליטה איך לפרש את החוק, ועושה את זה בדרך המחמירה ביותר".

למה? מה מניע אותה?
"יש לה הרבה עוצמה בידיים, והיא מסמנת את התפקיד הבא במערכת המשפטית. היא שואפת להיות ראש המערכת, ולא רוצה להחליק בדרך".

"לא מדובר בסוגיה פשוטה", מרגיש אותו גורם, "לא לגבי המגורים בשטח חקלאי ולא בנושא התכנון. גם החוואים הם לא טלית שכולה תכלת, וחלקם לא יודעים להתנהל מול הרשויות. אני לא בא אליהם בטענות - הם פלאחים, לא משפטנים - אבל חלקם

"נמשיך לפעול נגד השתלטות שלא כחוק"

של תיקון מס' 4 נבחנה במשרד המשפטים שאלת ניהול ההליכים, ולאחר שקלא וטריא הוחלט להמשיך בתביעות נגד חוות שאינן עומדות בתנאים שקבע המחוקק, ואשר לא ניתן להכשיר את ההחזקה בהן על פי הוראות החוק. "נציין בהקשר זה כי במשך התקופה שמאז כניסתו של החוק לתוקף, ועל אף שנכון למועד כתיבת שורות אלה הוועדה טרם הגישה המלצה ולו לגבי חווה אחת, מפעילה הפרקליטות שיקול דעת בכל הנוגע להגשת תביעות חדשות וניהול תביעות קיימות. כך למשל הסכימה המדינה להשהות תביעות שהוגשו נגד חוות אשר נמצא כי עניינן מצוי בתחום סמכות הוועדה וקיימת אפשרות חוקית שיוסדרו על ידה. עוד יצוין כי נוכח ההשתהות בעבודת הוועדה, פנתה המשנה לפרקליט המדינה (אזרחי) הגב' אורית סון ליו"ר הוועדה בבקשה לזרז את מתן התשובות מצדה לבקשות שהוגשו אליה. "חלק מהתביעות שהוגשו, נידונו בפני בית משפט השלום בבאר-שבע, אשר לאור כניסתו לתוקף של התיקון החליט כי עניינן של החוות יידון בראש ובראשונה בפני הוועדה הבין-משרדית ורק לאחר מכן יהיה מקום לביורר התביעות שהגישה המדינה, ולכן הורה על מחיקת התביעות. בערעור שהגישה המדינה על החלטה, ביטל בית המשפט המחוזי את מחיקת התביעות, אולם קבע כי הדיון בהן יעוכב עד למיצוי ההליך המנהלי בפני הוועדה הבין-משרדית; על החלטה זו הגישה המדינה בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון, אשר טרם נידונה".

26.37x33.05	36	8 עמוד	מקור ראשון - דיוקן	31/08/2012	33525064-8
רמת נגב מועצה אזורי - 871311					

עוברים מחברון לנגב הצפוני. השתלטות בדווית בנגב

דבר. היו תיקים שהתנהלו, היו תביעות שהתנהלו. בדקנו אותן אל מול הסמכויות של הוועדה, אל מול מה שהוועדה עשתה. צריך גם להבין שהחוות הן לא מקשה אחת, יש מדרגים."

לצד דיונים חוזרים ונשנים בכנסת, נפגשו עם אריאל צבי בתחילת אוגוסט הח"כים חרמש וחסון. "הפגישה הזו לא קידמה כלום", אומר חרמש. "ניסינו לשכנע את משרד המשפטים לאפשר הקצאה של מים ומרכיבי ביטוחן לחוות באופן זמני, עד שהן תעבורנה את הליך ההסדרה. התשובות שקיבלנו היו כל כך פילוסופיות ומסורבלות שפשוט לא הצלחתי להבין אותן. הבידוקרטיה והמשפטיזציה הללו הן בלתי נסבלות. אם צריך לפנות את החוות, היו צריכים לעשות זאת מוזמן. אם צריך להשאיר אותן, היו צריכים לאשר מוזמן. להחזיק אותן על הגריל זה לא הוגן. אנשים חיים שם, אנשים השקיעו כספים, מה גם שזה הסיכוי היחיד לנוכחות ציונית במדבר הזה. הם חיים שם במקום שאף אחד אחר לא היה מסכים לגור בו. לא צריך להכשיר שרצים, אבל אפשר להפעיל מדינות מקלה."

"בהתהלה חשבו שרוב החוות יאשרו, ועכשיו ברור שלא. אבל אנחנו לא נוותר. נחוקק את החוק מחדש עד שהחוות יוסדרו. לצערי, שרית דנה כתבה 'ספר לבן' כנגד החקלאים בארץ. בכל דבר שקשור בקרקעות לחקלאות, היא נגד. היא רואה את החקלאים כשורדי קרקעות. זאת תפיסת העולם שלה."

מי בכלל שואל את המנהל

הפנינו לראש מנהל מקרקעי ישראל, בנצי ליברמן, את השאלה מדוע המערכת שבראשותו מתעקשת לערער כנגד הקפאת הליכי הסילוק. תשובתו מפתיעה: "לא המנהל הגיש את הערעור לעליון, אלא הפרקליטות", הוא טוען.

אבל המנהל התום על בקשת הערעור. "הפרקליטות לא שואלת אותי האם להגיש ערעור או לא."

היא מגישה ערעור בשמך בלי לשאול אותך? "כן. אני יכול להביע את דעתי, אבל מי שאומר את המילה האחרונה זו הפרקליטות."

ולך אין סמכות לעצור את הערעור הזה? הרי גם בשלום וגם במחוזי קבעו שיש להקפיא את הליכי הסילוק.

"אין לי סמכות. אני יכול להחזיר את המפתחות וללכת הביתה, אבל אי אפשר להחזיר את המפתחות על כל דבר. תראי, אני מודע לתחושות הקשות שמקנות בקרב מפעילי החוות בגלל העיכובים בהסדרת מעמדם, וכראש המנהל אני פועל במרץ להביא פתרון ראוי וחוקי לנושא. אני רואה בחוות הבודדים מפעל חשוב שתורם לשימור קרקעות המדינה

כולן, ממשיכה הפרקליטות להיאבק בהן משפטית. בית המשפט שאליו הוגשה בקשת הסילוק קבע שלאור הנתונים החדשים יש למחוק את התביעות שהוגשו כנגד שבע החוות ולאפשר לוועדה לדון בהסדרתן, אבל משהו בפרקליטות החליט לא לוותר. ביולי 2011 הגיש מנהל מקרקעי ישראל ערעור לבית המשפט המחוזי בבארשבע כנגד החלטת בית משפט השלום לחוקק את התביעות. המחוזי דווקא חיזק את החלטת הערכאה הנמוכה, וקבע כי עד לסיום עבודתה של הוועדה יש להקפיא את כל ההליכים כנגד החוות. במשרד המשפטים לא אמרו נואש; בהוראת הפרקליטות הגיש המנהל בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון, והדיון בה יתקיים בינואר 2013.

"ההתנהלות של הפרקליטות היא לא רציונלית", אומר עו"ד שרגא. "הם פועלים מתוך תפיסה של 'יקוב הדין את הדין'. הרי חוקק חוק והוקמה ועדה, אז למה להמשיך את תביעות הסילוק? מה אצה לכם הדרך להוציא צווי פינוי ולהרוס? זו התנהלות מוטפת ולא ראויה. לאורך כל הדרך מלווה אותנו התחושה שהפרקליטות הכריזה מלחמה על החוות. אפשר ללמוד זאת מהאמירות של הפרקליטים בבית המשפט, שלא מנסים כלל להסתייג את הבו ששה חשים כלפי המחוקק. הם עומדים בבית המשפט ואומרים שההליך החקיקתי נועד 'להלכין את החוות'."

ספר לבן נגד החקלאים

החלטתה של הפרקליטות להמשיך בהליכים המשפטיים כנגד החוות הצליחה להרגיז את הח"כים, שרואים בה חלק ממדיניות עוקפת-כנסת. בדיון שהתקיים ביוני 0122 בוועדת הכלכלה שאל היו"ד ישראל חסון את עו"ד אריאל צבי, נציג משרד המשפטים: "למה כל כך בעד לכם לטפל בהמשך התביעות ולא לחכות לסוף הוועדה, ומה שלא יאשר לגלגל כתביעה?"

אריה אלודי: "הלווא ברור שכללי המשחק השתנו". חסון: "תגיד למה. למה את זה אני רוצה להבין, רק את הנקודה הזאת. על הסמכות שלך להמשיך תביעה, אין דיון. על היכולת שלך להבהיר 'אני פה האדון' - גם אין דיון. תסביר לי למה קיבלתם החלטה לא להמתין לתהליך ההסדרה. קראתם לו 'הלבנה' והמשתמשת בתביעות?"

צבי: "אני לא רוצה להתייחס לזה". חסון: "אני מבקש. אתה לא רוצה להתייחס, אז שיתייחס מי שאמר."

צבי: "...אני לא יודע מה בעד לנו ומה לא, רוב הזמן שאני משקיע בנושא של חוות בודדים, אני לא משקיע בנושא של מדיניות תביעות, אלא דווקא בעבודה של הוועדה ובהיבט של ההסדרה - ויושבת ראש הוועדה תוכל לאשר את זה. לא בעד לנו שום

השתלטו על שטח גדול בהרבה ממה שנכתב בחווה. יש גם מצבים של חוסר התאמה בין הקרקע המוגדרת בחווה, לבין המקום שבו הוקמה החווה בפועל. לפי מה שאני מבין, כרגע הוועדה תאשר מקסימום שש חוות מ'דרך היין'. על החוות הצפוניות יותר עוד לא התחלנו לדון. לבי לבי עליהן. יש שם אנשים שהם ותיקים מאוד ונמצאים כבר עשרות שנים בשטח, אבל כנגב הצפוני אין תוכנית שמאגדת את החוות, ויהיה קשה מאוד להסדיר אותן. יש פה משהו לא נודמלי, כי הקימו את החוות האלה בשליחות המדינה. נכון שהם עשו גם טעויות בדרך, אבל צריך למצוא דרך לתקן את הטעויות ולהסדיר את כל החוות."

יד מכוונת ומעכבת

עו"ד אליעד שרגא, מי שמייצג כבר 15 שנים את החוות של 'דרך היין', לא חוסך במילים קשות על משרד המשפטים. "מדהים איך המשרד הזה שולט בכל התהליכים בוועדה. הוועדה קיבלה על פי דין סמכות להסדיר את החוות, אך למעשה היא מתנהלת על פי המושכת בחוטים."

מה המניע של שרית דנה?

"אין לי מושג. לכל אחד יש אג'נדה משלו. אני לא חוקר כליות ולב, ואני לא יכול לדעת האם המניעים שלה הם פוליטיים, איריאולוגיים, פוסט-ציוניים או משפטיים. בכל מקרה, התחושה שלנו היא שיש פה סחבת מטורפת, ושעושים הכול כדי לעקר את המהלך שנועד להסדיר את החוות. החוק שעבר כבר לפני שנתיים, קצב לוועדה 18 חודשים לסיים את

חש מחויב לפעול. שלום צילומים: יוסי זלמן, מלאש 90, מרים צחי

עו"ד אליעד שרגא: "ההתנהלות של הפרקליטות היא לא רציונלית. הרי חוקק חוק והוקמה ועדה, אז למה להמשיך את תביעות הסילוק? מה אצה לכם הדרך להוציא צווי פינוי ולהרוס? התחושה היא שהפרקליטות הכריזה מלחמה על החוות. הפרקליטים לא מנסים כלל להסתייג את הבו ששה חשים כלפי המחוקק"

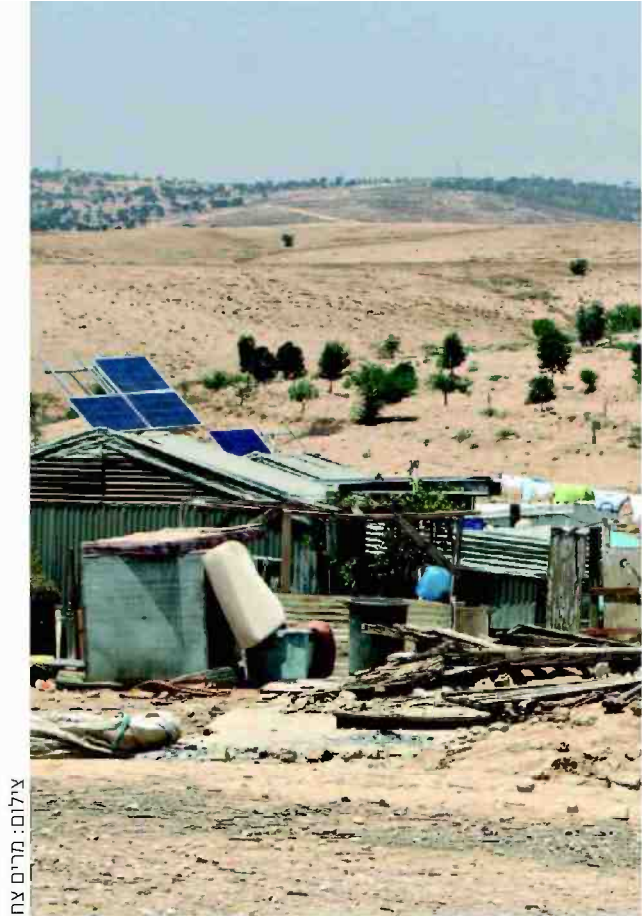
עבודתה, אבל היא מושכת רגליים. בעיניי זה לא רק חוסר יעילות. יש כאן יד מכוונת שמעכבת את עבודת הוועדה. הסחבת הזאת היא גם בניגוד להחלטתו ורצונו של השר לפיתוח הנגב והגליל, שמופקד על יישום החוק. אני חושב שהשר היה רוצה מאוד לסיים כבר את התהליך.

"לי נראה מאוד מוזר שהמדינה משקיעה מצד אחד מאות אלפי שקלים כדי לייצר תוכנית אב שעוברת את המועצה הארצית לתכנון ובנייה, ופתאום באים עם הרעיון המוטפר הזה, שיש בעיה בפן הקנייני."

חמתו של שרגא בוערת על כך שלמרות התיקון בחוק, ואף שוועדה יושבת ובוחנת את הסדרת החוות

12.91x33.05	37	עמוד 8	מקור ראשון - דיוקן	31/08/2012	33525093-0
רמת נגב מועצה אזורי - 871311					

צילום: מרים צחי

וסייע לפיתוח ההתיישבות באזורים בלתי מיושבים. יחד עם אנשי המקצוע במנהל ובמשרדי הממשלה הרלוונטיים, אני פועל ליישום ההחלטות הקיימות כדי לפתור את הבעיה בהקדם האפשרי."

מי שממונה על נושא הסדרת חוות הבודדים הוא השר לפיתוח הנגב והגליל סילבן שלום, המכהן גם כמשנה לראש הממשלה. לאחרונה הטיל שלום על יועצו פינחס ולרשטיין למצוא כל דרך כדי לפתור את בעיית החוות. לדברי השר ניתן כבר היום להסדיר 11 מהן, אך הוא נמנע מלחתום על האישורים לכך כדי לא לפגוע בהסדרתן של כל החוות האחרות.

שלום מביע תמיכה מלאה בחוות הבודדים, ואומר כי הוא רואה בהן חלק ממפעל התיישבותי-ציוני בנגב, החיוני לשימור קרקע הלאום. "התיישבות זו מיישמת הלכה למעשה את מצוות יישוב הארץ. לצערי, במהלך השנים חוות הבודדים לא זכו להסדרה הרשמית הראויה והנכונה, ואנו פועלים עכשיו על מנת לתקן את המצב. עם כניסתי לתפקיד הצבתי יעד של הבאת למעלה מחצי מיליון מתיישבים נוספים לנגב ולגליל, ומתיישבי חוות הבודדים הנם חלק מהדרך למימוש חזון זה. אני רואה עצמי מחויב לפעול למען החוות, ואמשיך לפעול למען הסדרת הנושא ועיבוי ההתיישבות בנגב ובגליל".

עד כה הוועדה לא דנה כלל בחוות של צפון הנגב, אני אומרת לאליעד שרגא, אבל שם יש חווה אחת שבה אפשר לישון בשקט. קודאים לה חוות שקמים, ובשונה מכל החוות האחרות, לה חידשו את החווה ביוני 2010. "מה הפלא?" אומר שרגא, "אנחנו יודעים היטב איך התנהל אריק שרון. מי שהסתבך בפרשה של שליטה באי יוני שלם, את מצפה שחווה בנגב לא תהיה בשליטתו? זה קטן עליו. שרון תמיד התעקש שמנהל מקרקעי ישראל יהיה באחריות משרדיו השונים – גם כשר הקלאות, גם כשר התמ"ת. תמיד הבייבי הזה היה איתו. ומי ששומר יפה על הבייבי, הבייבי יודע להעניק לו חזרה".

אבל היום הבייבי נמצא בידים של בנצי ליברמן, מי שמזוהה עם עידוד התיישבות.

"אני מקווה שליברמן, להבדיל מצדיק אחר – ראש המנהל לשעבר אפרתי, ששמו נקשר בפרשת הולילנד – פועל ביושר ולטובת הממלכה. הממשלות השונות החליטו כל כך הרבה פעמים שהחוות הן לטובת המדינה. לא יכול להיות שמשרד התיירות, ומשרד החקלאות, ומשרד הביטחון, והמשרד לאיכות הסביבה, והסוכנות היהודית וקק"ל – כולם ימליצו ויממנו ויעודדו, ורק במשרד המשפטים מישוהו יחשוב אחרת ויתקע את כל המהלך. החוכמה של הממלכה לא נמצאת בידי משרד אחר." ■